

mittuntur: cōtinētia hunc modum. Imperator cesar galeri⁹ Maximin⁹ inuict⁹ augustus: pōtifer Maximus germanic⁹ Egyptiacus thebaicus: sarmaticus. quinques perficus. bis carpicus. sexies armenicus. medorum ⁊ adiabenorū victor. tribunicie potestatis vicies. imperator decē nonies. consul octies. pater patrie. pconsul. ⁊ imperator cesar Flavius. Valerius Constantius. Pius. Felix inuictus augustus pōtifer Maxim⁹. tribunicie potestatis imperator quinques consul. pater patrie pconsul. Inter cetera que p utilitate rei publice disponimus nos quidez pmo volueramus fm antiquas leges ⁊ publicā rhomane obseruantie disciplinam cūcta moderari: inter q̄ etiā hoc addere: vt christiani qui paternā religionē relinquerant: ad eam rursū reuēterētur. Verum qm iudicio quodam animi sui tanta eos obstinatio rei huius habuit: vt nullo modo redire vellent ad ritum religionis antique q̄ a maioribus fuerat instituta: sed eo magis p voluntate sua vnusquisq̄ legem sibi ipse constituit: ⁊ in locis diuersis plebs diuersa cōcurrūt. Lunq̄ p his a nobis ppositū fuisset edictū vt ad patrias leges rediret et antiquitas constitutas plurimi eorum periculis se potius subicere morteq̄ innumerabiles tolerare q̄ obedire preceptis talibus maluerunt. Et qm multos adhuc in eodem animi iudicio durare quidim⁹: ita vt nec dñs celestib⁹ honores debitum redderent: nec sue religioni satisfacere viderentur: respiciētes ad solitam mansuetudinē clementie nostre qua cōsueuimus omnibus hominibus dare veniam: libenter etiā erga hos indulgentiam nostram credidimus porrigendam. vt rursū sint christiani: ⁊ cōuenticula in quibus orare consueuerūt: extruant: ⁊ reedificēt: ita tñ vt nihil cōtra disciplinā publicā gerāt. Alijs hō epistolis iudicibus indicauim⁹ quid eos oporteat obseruare. Unde cōcessa hac nostra indulgentia exorare debent deū suū. p salute nra: ⁊ rei publice statu. vt oimō icolumi degēte republica et ipi securi agere i proprijs laborib⁹ possint. Nec de latio i grecū versa: nos rursū trāsfudim⁹ i latinū. Sz p hęc qd psecutū sit videam⁹.

Explicat liber Octauus.

Incipit Liber novus

historie Ecclesiastice cū caploꝝ aꝛnotatōe

De simulata indulgentia
Caplm. I.

Miscemodi

edictis imperialibus per omnes locū Asiē pōtiq̄ ppositis: velut ex ingentibus tenebris subito lumen refulsit. Sed Maximinus q̄ in orientis partibus cesar tyrānidē potit⁹ q̄ locū tenebat: tanq̄ crudelitatē sue materiā sibi subtrahi nō ferens: cū ei displiceret edictū: nec tñ audeat obistere: pponi publice legē ⁊ oibus in noticiā venire nō patit: verbo tñ iudicibus pcepit inducias christianis interim dare. Sed Sabinus q̄ p illud tēpus pfecture culmen regebat: omniū puinciarū iudicibus scribens: ⁊ plātā impatoris inferēs legem manifestū efficit cūctis id quod Maximianus obscurare tētauerat. Iudices vero p singulas ciuitates edicta mittētes: legē q̄ pferentes: relaxari cūctos qui tenebantur in carcere. quiq̄ in metallis: aut q̄buslibet vinculis asseruabant: omnes abscedere liberos iubent. Quibus ita gestis velut post nimia tempestatē si solis splendor celo redditus fuisset: ac terris duces populū nostri p singulas quasq̄ vrbes frequētare cōuentus: ecclesias istaurare: cōcilia agere: sacerdotia reparare: singlas q̄sq̄ ecclesias si cui quid desse videbatur instruere. Que cū ita gererēt: stupor ingēs habebat infideles gētiliū: de tāta tāq̄ subita puerfione rez. ita vt i admiratiōe ipa fateri cogerent magnū ⁊ solū deū rez. ēē quē christiani colūt. Hostroz hō si q̄ in agonibus fideliter ⁊ virilitē pdurauerant: cū omni fiducia ⁊ leticia agebāt. Si q̄ hō languid⁹ et ignau⁹ egerāt: cū omni humilitate ⁊ supplicatōe medicināz poscere ab his q̄ in columnes perstiterant properabāt: ⁊ per eos repropitiari sibi oipotētē deū supplicabāt. Jā hō illi q̄ de metallis fuerāt relaxati: venientes p vrbes singulas magnanimi sublimesq̄ icedebāt: ⁊ ineffabile leticiā atq̄ exultatōez dei eccl̄qs exhibebāt. toto itinere

Ecclesiastice historie

per plateas quibus civitatum vicus cum psalmis et hymnis digredientes: ita ut stuperet et magnificaret deum: ubi quos paulo ante victos et catenatos trabi in metalla viderat: letos vero nunc atque exultantes cernebat ad propria remeare. Ex quo etiam ipsi qui prius infestis nobis videbantur et aduersi: nunc subite conversionis miraculo congratulabantur nobis. et commune sibi ducebant leticia nostra. Vix cum hec ita in agris et vicis et urbibus ageretur: et preddita sibi pace christianorum populi modesta exultatione gauderent: totius boni inimicus tyrannus ferre non potuit. quin insita sibi nequitie rabie gaudia ista subrueret.

De posteriori peruersione.

Capitulum II

Tenim **D**aximus quem in orientis atque egypti partibus tyrannidemere supradiximus sex non amplius menses passus est nostros in pace persistere: et pertinere quicquid ad obruebant eam nancisci potuit moliri. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam tentat ad basilica cimiteria conuenire. Tum deinde nequissimos quosdam antiochene urbis viros instigat legationes mittere aduersus nos: deprecantes ne in propria patria delereliceat christianis. Cuius legationis initium fecit per Theotenum quendam curatores antiochene urbis: prauum ingenium hominem pessimumque propositi. Sed et alios per singulas civitates similiter et terrimos viros ad simile facinus impellit: et ex omnibus provinciis huiusmodi legationem dirigere componit. Vultque et alia aduersum nos speciali quodam odio et obstinata contentione machinatur donec omnimodo mala que iam deueverant renouaret. Mala mens malusque animus velut sitim quamdam et famem se pati putabat nisi lanari carnes civium: et sanguines eorum profundi videret.

De simulacro quod nuper apud antiochiam fuerat consecratum.

Capitulum III

Interea reperisse se occasionem maximam ratus: ex eo quod apud antiochiam simulacrum quoddam Jouis a miraculis nuper consecratum: artibus

quibusdam magicis et impuris consecratis omnibus ita compositum est ut falleret oculos intuentium: et portentosa quedam ostentare videretur: ac responsa prefferre. Idcirco omnibus et ipsis imperatoribus pro certo confirmatur quod postea quibus ab universis creditum est asseueratur item deus ille dedisse responsa ne christiani in urbibus habitarent: neque in urbis locis vicinis: sed quanto fieri potest longius fugarentur. Quibus cognitum omnes qui ubique erant sub Tyranni regno per urbes ac provincias singulas: scientes gratum hoc esse apud eum: simile de christianis sententiam ferunt. Et missis ad eum legatis: ea de imperatore impetrant qui ut peterent ab ipso fuerant inuitati.

De sententiis que aduersus nos late sunt.

Capitulum IIII

Um vero rursus aduersus nos persecutio rabies instaurat et Daximus interim summa instantia per urbes singulas et provincias sacerdotum simulacrorum ac pontificum statuit: multisque eos honoribus et muneribus preficit: et omnia prosum diligentem agit quantum cunctos beneficiis suis preueniat: ut per hec promptiores eos efficeret in odia et necem christianorum. Idcirco eo magis obtinebat quo gratiore sibi duceret eum quem erga nostros seuiozem nequiozemque sensisset.

De actis falsis Capitulum V

Quis ei agere cuncta ex sententia liceret: quippe qui iam sibi etiam Augusti incoessam presumpserat dignitatem: videri tamen vult quod aliquibus iustis hec rationibus agat. Coniunguntur acta quedam velut apud Pilatum de salute nostro habita in quibus aduersum christum omnis blasphemia describitur. Que acta per omnes regni sui provincias plauto edicto mitti precipit: et per urbes singulas: per vicus: per agros proceptoribus etiam que puerorum tradi iubet: ut in his que ad meditandum vel ad ediscendum dictare solent: hec tradant pueris memorie commendanda. Eum vero hec ita per omnes locum diligentem nequitia gereretur: dum Damasci cognita imperatoris sui erga christianos libidine ei placere in talibus studens indignissimas

quasdam mulierculas de trinitio publicanas
conq̄sitas sibi facit & agitari i his plu-
rima questione: p̄ qua cogeret eas acc̄ p̄fi-
teri: fuisse se q̄ndā christianas: & scire q̄ in-
ip̄a mysteria eoz spurca quedā & ipura cō-
mitteret. aliaq̄ h̄mōi flagitia que nec au-
dire q̄dez bonus quisq̄ pateret: muliercu-
las actis p̄sequi fac̄: eaq̄ scripta ad impa-
torē refert. At ille p̄poni ea nibliominus p̄
singulas quasq̄ v̄bes ac puincias iubet:
q̄uisdux ille nō in lōgū tali fraude gauisus
sit. Breui nanq̄ q̄dā isania desp̄atōis suc-
cēs i exitiū vite sue p̄pas sibi itulit man-
De his qui eo t̄p̄e martyres extiterunt

Capitulum VI

Nostroz h̄o rursus fuga rursus p̄-
secutō: & supplicia renouant: iudi-
ces puinciaz tanq̄ gratū aliquid
ex hoc impatori exhibētes i n̄ros
atroci d̄ seuire. Igit̄ ap̄d Tyrū phenicis
v̄bē tres q̄dē iuuenes correpti: cū se chri-
stianos esse p̄fiterentur bestijs subigunt.
cū quibus & Siluanus episcopus q̄dra-
ginta ānis functus sacerdotio: vir māne-
tudine animi: r̄ ip̄a iā cū senectute venera-
bilis. Per idē t̄p̄us etiā petrus de q̄ sup̄
memorauim⁹ Alexandrine v̄bis ep̄us: p̄
oīnia insignis. & oībus virtutib⁹ adorna-
tus: in scripturis h̄o diuis & in h̄bo dei: p̄
ozum nullius inferior prudētia q̄z singula-
ris: & in oībus p̄fect⁹: vere sacerdos & hoz-
stia dei subito rapit: & tanq̄ ex maximini p̄-
cepto capite obruncat. Luz q̄ simul & aliij
plures ex egypto ep̄i cruciant. Lucian⁹
quoq̄ vir morib⁹ continentia & eruditōe
p̄cipuus. Antiochenus p̄sbyter cū ad tri-
bunal iudicis fuisset adduct⁹: cur inq̄t ad
eum preses vir rationalis & prudēs se q̄-
ris sectā: cui⁹ nō potes reddere rationē?
Aut si est aliqua audiamus. Tum ille da-
ta sibi facultate dicēdi huiuscemōi orati-
onē de fide nostra habuisse dicitur. In oc-
culto nō est q̄ nos christiani quē colim⁹
deus vnus est per christū nobis annuncia-
tus: & p̄ spiritū sanctū nostris cordibus in-
spiratus. Non em̄ sicut vos putatis hu-
mane alicuius p̄suasionis errore constri-
gimur: nec indiscussa vt aliij parētū tradi-
tōe decipimur. Auctor nobis de deo de-
us est. Neq̄ enim posset sublimis illa ma-
iestas sensibus humane mentis illabi: nisi

vel spiritus sui virtute delata. vel verbi ad
sapientie sue interpretatōib⁹ indicata. Fate-
or errauim⁹ etiā nos aliquē: & simula cra q̄
ip̄i finximus deos celi ac terre putabam⁹
auctores: sed arguebat eos fragilis substā-
tie sue a nobis p̄stita cōsecratio. In q̄bus
tantū veneratōis inerat q̄ntū decoris ma-
nus p̄tulisset artificū. Uex op̄s deus ille
quē nō n̄ris manib⁹ fictū: sed cui⁹ nos de-
cebat esse figmentū errores miseratus hu-
manos sapientiā suā misit in h̄nc mūduz
carne vestitā: q̄ nos doceret deū q̄ celū fe-
cisset: & terrā. nō in manufactis: sed in eter-
nis atq̄ inuisibilib⁹ reuerēdū. Uite etiam
nobis legis & discipline p̄cepta cōstituit:
seruare p̄ symonā: paup̄tate gaudere: mā-
suetudinē colere: studē pati: puritatē cor-
dis amplecti: patientiā custodire. Sed &
oīnia hec q̄ nūc aduersus nos geritis ven-
tura nobis ēē p̄dixit. educēdos nos ad re-
ges rante tribūalia iudicū statuendos ac
velut victimā iugulādos. Inde est deniq̄
q̄ & ip̄e q̄ erat immortalis vt pote verbū & sa-
piētiā dei morti se p̄buit quo nobis in cor-
pore positus patientē p̄beret exemplū. S̄
nec nos sua morte d̄cepit: quib⁹ post tertū
um diez resurrexit. nō vt ista q̄ nūc falso cō-
scribunt p̄tinēt acta Pilati: s̄ innocēs im-
maculatus & purus ad hoc solū mortē sus-
cepit vt eā viceret resurgēdo. Que aut̄ di-
co nō sūt in obscuro loco gesta: nec testib⁹
indigent. Pars pene iā mūdi maior huic
veritati ad stipulant v̄bes itegre. aut si in
his aliquod suspectū videt̄ p̄testat̄ de his
etiā agrestis man⁹ ignara figmētū. Simi-
nus adhuc credit: adhibebo vobis etiā lo-
ci ip̄i in q̄ res gesta est testimoniū. Ad sti-
pulat̄ his ip̄sis in hierosolymis loc⁹ & gol-
gathana rupes sub patibuli onere disrup-
ta. Antrū q̄z illō quod auulsis inferniā
nuis corpus denuo reddidit. animat⁹ q̄
puri⁹ inde ferret̄ ad celū. Aut si adhuc vo-
bis minus digna videntur hec que inter-
ris substantiam gerunt accipite etiāz e ce-
lo ad stipulatorem fidelez. Solem vobis
ip̄m hozp̄duco testem. Qui cum hec fieri
per impios videret in terris. lumen suum
meridie abscondit in celo. Requirit̄ in an-
nalib⁹ vestris: inuenietis t̄p̄orib⁹ Pilati
ch̄o patientē fugato sole intruptū tenebr̄
diē. N̄ si t̄re: si celo: si sanguini eoz a q̄b⁹

Ecclesiastice historie

veritatē p tormēta p̄ritis fidez nō accō-
modatis: quō meis verbis allegatiōibz
credit. Et cū pene iam his verbis audi-
toribus suadere cepisset arripi iubē i car-
cerē: ibiqz q̄si absqz tumultu ppli necari.

De his q̄ aduersum nos tabulis creis
conscripta sunt.

Caplm VII

Sed et p̄ alia nihilomin⁹ loca tāta ī
breui crudelissimus tyrannus ad-
uersus nos excitauit vt longe seui
ora p̄oribz diriora patrarēt. Quā-
do em̄ aduersum nos legationes puincia-
rum vel vrbium: quādo tot et tāta imperi-
alia edicta venerāt: ita vt etiā creis tabulis
incidi leges q̄ aduersum nos date fuerant
iuberent: q̄ pueri scholaris meditatio de
Pilato et de Jesu haberi cōtumelie nostre
grā iussa est: et p̄uitijs referta ac blasphemis
p̄ totū diē decātari. In his hō legibz
quas aduersum nos ere incisas sigulis q̄
busqz ciuitatibz p̄posuerat velut in eternū
māsuras: iactant satis et supbe describe-
rat: q̄ ex q̄ ch̄iani sedibz suis vrbibz pel-
luntur: et aeris esset leta tēperies: et terre fe-
cunditas abūdantior ac segetū copia vbe-
rior: et ideo satis recte p̄suli ad deoz imor-
taliū grām: q̄bus nulle ita acceptabiles vi-
ctime litarent q̄ vt in visum his hoim ge-
nus ex oibz locis ī q̄bus eoz maiestas co-
litur pelleret. Addit q̄z etiā illud vt qm̄ tā-
piā: tamqz religiosam petitiōez hāc ab im-
peratore poposcissēt q̄cqd̄ illud est (q̄uis
difficile videat) qd̄ suis cōmodis estimēt
p̄fatur: p̄ hac grā nihil sit qd̄ ipetrare nō
possent: t̄m vt h̄ diligēt⁹ obseruēt. ne ch̄i-
tianiis q̄itcumqz vrbū p̄cedat ingressus

De his q̄ postmodū acciderunt bellis:
pestibz: fame: et de morte tyrānoz.

Caplm VIII

Tqd̄ ē q̄ntuz in hominibz: fuit sat
in angustū res nostre: opesqz coar-
tate sunt: vt fm̄ illud qd̄ scriptū est
ī his scādalizari possēt etiā electi
S̄ postqz nihil reliq̄ apud hoies rebz no-
stris supesse visū ē: oipotēt dei puidētia ī
becilles hoim mētes piclitari ipa despato-
ne nō patit. Cōtinuo nāqz nec mora dū ad-
huc p̄ aliqz lōgius positas ciuitates ipia

mitterent edicta: arrogātiā tyrāice vocis
refrenās qua letas segetes p̄christianoz
fuga et vberes frugibz descriperat cāpos
imbres restringit in nubibz et effetas ar-
da sterilitate segetes dereliq̄t. Crescit etiā
am herba cāpoz. et nō solum hominibus
fructū: verū etiā pecudibz pabulū negat.
famesqz tetra et obscena vrbz grassat. Aer
risqz tēperies q̄ suis impis actibz descri-
pserat famulari: in tamtā corruptionē ver-
sa ē vt humana corpa vlcere pessimis q̄
ignis sacer apellant: nec nō et his q̄ dicunt
carbunculi repleant: ita vt et ora hominū
atqz oculos occuparet: vt si q̄ forte ex his
effugisset mortē luminibz orbaret. Sed et
alijs nihilominus pestilentibz morbis vi-
roz ac mulierū imense multitudies et p̄ci-
pue infantū aceruati cadebāt. Addit illō
etiā his malis vt Armenioz gens olim et
vtilissima et amicissima populo Romano
dum ab eo ch̄iane religiōis ritū cui de-
uotissime vniuersa dōta est in idolorū cul-
tum mutare cogeretur: et demones vene-
rari p̄ deo: inimici p̄ amicis et p̄ socijs ad-
uersarij effecti. manu se aduersus nefaria
eius edicta defēsa repant: ac sp̄ote belluz
inferūt. Que siml̄ omnia coaceruata: stul-
te ab eo penas arrogātie deposcebāt. pro
quo p̄ fugā p̄secutionēqz christianoz pacē
sibimet et reruz omnū copias atqz ipius
etiā aeris tēperie defuere iactauerat. Igi-
tur cū ipse et exercit⁹ bello armenico vehe-
mentz acrit⁹ vigeret: ppl̄s p̄ vberes et vicos
q̄bus diuina atqz hūana p̄spere cūcta cel-
sura legū suaruz auctoritate p̄miserat: fa-
mes dura absqz vlla misatōe vastabat. In
vrbibz hō tāte p̄ dies singlos mltitudies
cadebāt. vt nec loca ad sepulturas inueni-
rent. In agris vel vicis plime domus pe-
nitus vacue remansere. Et si aliq̄ iminē-
tem videntes stragē filios suos ad vrbem
venūdatū abduxerāt: duz emptoz mora-
tur: aut retractat etiā ip̄e moritur⁹ accede-
re: cū liberis suis quoz ex precio alendos
se sperauerant interibāt. Aliq̄ hō dū radi-
ces herbaz sectabant: earūqz succis aniaz
sustentabāt: purgente inedia incaute leta-
li aliq̄ haustu corūpebant. Mulieres q̄qz
matress familias et honesto loco nate. vī fa-
mis cogēte pudoris oblite ad publicū sti-
pis petēde grā descendebāt. Et quas v̄ cre-

cūdia aspicerē i faciē hoīm nō sinebat ex
petere aliqd cibi: vlt etiā de manu rāpe fa
mes cogebat. Quāplurimi hō ita exhau
sti incedebāt: vt simulachra magis carne
carentia q̄ hoies putarent: colore tetro:
luminib; i pfunduz demersis: huc atq; il
luc corpe nutabundi: z iā iāq; lapsuri in
grediebant: nec voce iam stipē: s; vltimū
trahendo spm̄ deposcetes: ita vt nō nūq;
si forte fragmētū panis aliq; quo frui nō
liceret aspiceret: dū manū conat̄ extende
re: nec desiderii vires corpis cōsequūt̄. i
medio conat̄ inualidi ictu frustrate cōci
deret. Nō forte q̄s locupletii miseriōe
pmotus impitri aliqd cibi indigētib; vo
luisset: p̄strict̄ z p̄focat̄ multitudie eoz;
in quib; nemo erat qui repellendus vide
ret: deserēbat inceptū: nec minime p̄posi
tū per vim eoz quos inedia impudētes
effecerat valebat explere. Interea p̄ plate
as oīs z angiportus erāt oīa repleta ca
daverib; mortuoz: necerat oīmō q̄ sepeli
ret: dū z ipi q̄ adhuc supesse videbāt mor
bo inualidi essent: z q̄li p̄tinuo morituri.
Ex q̄ fiebat spectaculū miserabile: ita vt
q̄plurimi a canib; deuorarent. Igit̄ due
pestes validissime fames et lues: diuides
bāt sibi pplm̄. Et paupiores q̄sq; q̄b; quo
tidian̄ vict̄ ope manuū q̄rebat velut vi
cinos sibi et p̄rimos populabat̄ inedia.
Illos hō q̄ locupletes z referti opib; vi
debant lues sibi velut p̄rios d̄fendebat:
ita vt videres nūerose familie domū itra
breue t̄ps ex vno i altez p̄tagiōe currēte:
extictis oib; vacuā derelinq;. Sic discre
tis q̄dē castris fames luesq; s; vno mori
tis exitu bellātes vrbes atq; agros vasta
bant. Hec extitit legū Maximiani et elax
tionis atq; arrogātie eius z iudicij de chri
stianis habitū remuneratio. Nec illi i de
um pietas z religionis vt asserēbat celit̄
tradita maiestas. Verū vt superius dixi
mus cū z in humata mortuoz cadauera
q̄s fames cōsumpserat i plateis iacerēt:
z q̄s lues vsq; ad vnū iteremerat: nihil o
minus insepulti in domib; manerēt. qui
hō supesse videbant vgerent̄ inedia clas
sare oīs: z sponte christianoz z pietas
re misericordiāq; imprecati: quousq; pau
lo ante extorres patria z domo egerāt nūc
suppliciter exorare vt more sibi solito viz

uentib; alimonia auxiliū deferat: mortu
is insepultis sepulture iusta p̄soluāt. Apud
ipos t̄mō miseratiōes valere apd ipos
solos q̄ hūanitat; sunt pietatisq; seruari.
Nec tā verā religionē: tā sc̄tāz: tāq; i oib;
p̄fectā vllā esse q̄ vniuersis oīmib; p̄sulere:
tāq; p̄inquis z p̄rimis suadeat. Nec esse
aliū vllū p̄ter chrianoz deū p̄fitebāt. Tū
hō ppli q̄b; reuera p̄ dei gr̄am: qd̄ magie
oib; mirabile fuit: neq; fames i aliq; neq;
lues fuerat d̄nata: i nullo p̄sus iniurie me
mores more sibi solito z ad misericordiā
ē inimicōz p̄cept; d̄nicis instituti: p̄ferre
certati vnusq;sq; put poterat cibos z sus
tētare ac reficere p̄cuntes: et nō solū cibos
cū eis s; z affectū p̄icipare. Et q̄ indigēti
bus ēt p̄ua sufficere videbāt q̄ ch̄ magna
pietas affectiōe p̄bebant. Illos q̄z q̄ mor
bi p̄tagiōe laborāt: ad q̄s null̄ ḡerilium:
nec p̄inquoꝝ q̄dē itroibat: sedular̄ frequē
ti visitatione curare nec pati. oīmō ali
qd̄ p̄ p̄tagiū q̄ppe q̄s gr̄a diuina circūda
ret: cadauerib; q̄s mortuoz sepulturā des
ferre: z q̄ sūt nature iusta cōplere. Ita bre
ui ignessu solo chrianoz p̄ vrbes et vicōs
maloz facies imutata reb; ipis atq; opib;
verā eē z piā religiōez chrianoz i cordib;
oīm sc̄psit multo tenari q̄ tabulis ereis
eā falsam eē tyrānus iciderat. Igit̄ cum
hec an̄is ita gererent̄ z p̄ gestoꝝ bonita
tē tacita q̄dam p̄dicatiōe dei nr̄i veris
tas nosceret: ita vt cōpletuz videret illud
qd̄ sc̄ptū ē i Benesi: qz egyptijs erāt tene
bre palpabiles z crasse. filijs autez israel
erat lux i oib; habitatiōib; suis. p̄git n̄bi
lomin̄ d̄ns dē nr̄ magnificari i sanctis
suis: z cepte virtutis opus p̄superioribus
successib; p̄pagare. atq; itez nobis in ob
scuro positus splendorē sue lucis accen
dere. Etem̄ s̄m̄ p̄pheticuz dictum: cibauit
nos pane lachrymar; z potū d̄dit lachry
mas: sed in mēsurā. Hec ē ergo correpti
onis eius emendatiōisq; mēsurā: vt nō
impetuū idigne: neq; in eternū irascat
nob; s; repropiciet̄ suis suis speratib; i se

De victoria Constantini imperatoris.
Capitulum. IX.

Etenim cum religiosissimus impe
rator constantinus constantij eque
moderatissimi et egregij principis
pis filijs aduersum Maxentium

Ecclesiastice historie

vrbis rhome tyrannū bellū pararet: atq; exercitum duceret: erat quidez iam nunc christiane religionis fautor: veriq; dei venerator: nōdū tamē (vt est solenne) nostris inuitatus signum dñice passionis acceperat. Cum igitur anxius: et multa secū de imminenti belli necessitate puoluens iter ageret: atq; ad celum sepi⁹ oculos eleuaret: et inde sibi diuinū precaretur auxilium: vidit p̄ soporē ad orientis p̄tem in celo signū crucis igneo fulgore rutilare. Cumq; tanto visu fuisset exterrit⁹: ac nouo p̄turbaret aspectu: ad stare sibi vidit angelos dicētes *Constantine* qd est in hoc vince. Tū p̄oletus redditus: et de victoria iā secur⁹: signū crucis: qd in celo viderat i sua frōte designat: et ita celis inuitatus ad fidē nō mibi illo videt inferior cui de celo silr dictus est. *Saule saule qd me p̄sequeris: ego sum Jesus nazareus: nisi qz hic nō adhuc p̄sequeris s; iam cōsequeris inuitat.* Exin signū qd de celo sibi fuerat demonstratum: i militari vexilla transformat: et labaz quē dicūt dracones i speciebus dñice crucis: exaptat: et ita armis: vexillisq; religionis instruct⁹ aduersus impiorū arma p̄ficiscit. Sed in dextera sua manu signū nihilomin⁹ crucis ex auro fabricatum habuisse perhibet. Verū nō puto absq; re videri si paululus excedentes etiā quid p̄positi religiosus dux i h̄ bello gesserit p̄feram⁹. Igitur vbi diuine p̄tutis auxilio certus de victoria effectus ē alio nihilomin⁹ est religiosi p̄ncipis anim⁹ fluctuabat: qz scz impator rhoman⁹ et pat̄ patrie noiatus: et qd om̄s (si fieri posset) qd ante se p̄ncipatū gesserat pietate et religione cuperet superare: nō solū p̄rie sed ipi vrbis rhome que rhomani imperij caput ē bellū cogeret inferre. nec sine oppugnatiōe patrie quā tyrānus obsederat redde-re poterat patrie libertatē. Angebat huic anim⁹: et die noctuq; deū cui se iā familia rē senserat p̄cabat: ne dextera suā quaz signo munierat salutaris: cruore rhomani sanguinis macularer. Nec ei die noctuq; p̄p̄scētū p̄stitit diuina p̄uidencia. Et iā cū nō p̄cula p̄dēte molituo castra posuisset: ecce subito velut vi diuina correptus *Darenti⁹* agit i occursum: et p̄ruēs vrbis rhome port⁹: seq̄ se reliquum exercituz iu-

bet: port⁹ ip̄e obui⁹ p̄currit armat⁹. Iusserrat at nauib; ad decipulā cōpositis: flumē sternit: et suppositis pontib; exequari. Atq; ip̄e eques ac p̄cursor oblitus opis suā cū paucis aggressus ē p̄dētem: subsidere naues: et in p̄funduz dimerisus totiq; belli futuras cedes vnius nefandi capitis sui diremit interitu: atq; impolutā religiosi p̄ncipis dextera a civili cruore seruauit. Tū p̄o nihilomin⁹ in h̄ q̄ in moyses atq; hebraico p̄p̄lo gestuz videres: vt digne et sup̄ his dici deberet: curr⁹ *P̄baraonis* et p̄tutē ei⁹ p̄iecit i mare. Electos ascensores ternos stratores dimeris i rubrū mare. pontū adoperuit eos. Ita nanq; *Darenti⁹*. atq; hi qd cū ip̄o erāt armati satellites dimeris sūt i p̄fundū. p̄dētib; q; his deuolut⁹ ē qd ad religiosi p̄ncipis aptauerat exitiū. S; et illō sup̄ eo cōpetēt dō. La cū apuit et effodit eū: et icidit i foueā quā operat⁹ ē. Couertet dolor ei⁹ i caput ei⁹: et i p̄tice ip̄i iniquitas ei⁹ d̄scēdet. Nec ip̄s cōpetent aptant. *Constantino* p̄o tanq; famulo dei digne illa iūgent qd moyses post victoriā p̄stratis cecinit inimicis dicēs. *Antem⁹ dño. gloriose em̄ honorificat⁹ est: equū et ascēsores: p̄iecit i mare. Adiutor et p̄tector me⁹ est. et factus est mihi i salutē. Quis similis tibi in dñs domine: quis similis tibi gloriose i sc̄tis: mirabilis in claritate faciens p̄d̄gia: Nec etiā si nō vrbis: reb; tū gestisq; *Constantin⁹* ip̄i a qd vrbis: cōp̄tū meruerat excelso p̄cinēs deo vrbē rhomā trūphatur⁹ ingredit. Tū p̄o leti oēs cū p̄iugib; ac liberis senat⁹ p̄p̄lūq; rhoman⁹ igenti pesteliberat⁹: et iugo tyrānicē imanitatis exempti *Constantinū* velut salutis auctore ac restitutorē libertat⁹ excipiūt. Ille tū nec i laudes acclamāt: p̄p̄lū: nec i plausū tāte vrbis: ac tal̄ aīos relaxabat: neq; sue p̄tuti rē gestā: s; diuio muneris d̄putabat. Stati deniq; vbi imagines sibi ob honorē trūphātū senat⁹ erexit vexillū dñice crucis: i dextera sua iubet d̄p̄ingit: et sub̄scribit: qz in h̄ signo singlarī qd ē h̄e p̄tutis insigne: vrbē rhomā senatūq; et p̄p̄lū rhomanū iugo tyrānicē dñationis ereptū: p̄stine libertati nobilitatiq; restitui. Per idē t̄ps p̄p̄ rāte etiāz tū secum *Licinio*: nōdū ei in id vesanie inciderat qd postmodū dilapsus est: scientes et p̄fitē*

res auctorē sibi bonoz oīm deuz: vna ea-
 dēq; snia legē statuit: i q̄ deū chriānoꝝ
 plenissimis laudib; psequunt: z ipm sibi
 auctorē totiꝝ ptutis atq; opis pfitē. ipm
 q; de tyrāno pstitisse victoriā. z iō ab vni-
 uersis huic venerationē cultūq; deferens
 dū. Hāc legē ēt ad Maximinū q̄ tūc oriē-
 tis ptib; dñabat: amicicia q; coz expete-
 re videbat emittūt. At ille ingētib; impa-
 toꝝ reb; gestis pterit: tā z si q̄ scribebā-
 tur p̄traria sibi z aliena ment; sue pposito
 viderent: tñ qm resistere non audebat: et
 rursuz aliene auctoritati cedēs inuitꝝ vide-
 ri in p̄venisse erubescēbat: metu sil ac pu-
 dore vsus misrimis p̄siliarijs statuit ve-
 lut ex suo arbitrio atq; auctoritate legē p
 chriānis silis snie pmulgare, in q̄ assue-
 rarz maiorib; qdē suis porib; augusti vltū
 fuisse chriānoꝝ gentē tanq; deoz cultui
 aduersum penitus esse delēdā. Se quoq;
 aliquādiu ratus sili debere vti snia. Sed
 qm eo magis gens ista p̄paget z crescat:
 q̄ maxie putat inhiberi velle se potius vt
 siq̄dem blandis q̄s ad deoz cultū p̄suasi-
 onib; acq̄escat recipiat. nullus cogat ve-
 ro inuitꝝ: sed habeat i arbitrio suo q̄quis-
 q; velit ritu colere deū. neq; p hoc cōmo-
 tionē vllā vel p̄turbationē puincialibus
 inferendā. Hec Maximinus ad Sabi-
 nū p̄fectū scribit: cū tñ oēs scirent euz nō
 ita aio gerere. s; simulata hec hūanitate
 decernere. Deniq; nostrozū nullus aude-
 bat vel cōcilia agere: vel i publico quicq;
 qd ad religionē p̄tinet cōmouere. i. vel ec-
 clesias reparare: vel si qd hmōi vsus nos-
 ter poscebat explere: qd fieri lex ad euz ab
 impatorib; missa censēbat. S; ille impi-
 us z menteferoz hoc solū qd metꝝ extor-
 quebat indulserat: nec in aliquo mutauit
 affectū donec digna i eū verbera vltio di-
 uina pferret. Etenī cū cōtra meritū z p̄ca-
 citatē mētis sue vel nomē augusti vel im-
 periū p̄sumpsisset: vir in quo nihil prudē-
 tiē: nihil sobrietatis aut moderatiōis in-
 erat: arrogātia tumidus z supbia inflatꝝ
 extolli z erigi etiā aduersuz regni socios
 cepit. In q̄b; regalis institutio moꝝ pro-
 bitate z sobrietatis ac religiōis grā refu-
 gebat: Audeat igit p̄mo se int̄ eos honore
 p̄stituerē priorē. ac non multo post rupto
 federe bellū Licinio conat̄ i ferre. z breui

oīa p turbās mō vrbes quaterē: mō exer-
 citū fatigare. Ad vltimū fretꝝ demonib;
 z noīe deoz suoz cū immēsa militū mul-
 tudie p̄cedit ad bellū. Sed victoria illuz
 q̄ deo atq; hoīb; inuisus erat refugiens
 ad partē alterā trāsit. Et cū ferro cecidit
 set eiꝝ exercitꝝ pauci q̄ sup̄fuerāt vidētes
 eū militū copijs z diuio fauore nudatuz
 manuz fortiorib; tradūt. At ille sil vt se a
 dijs suis deceptū: z ab hoīb; desertū vi-
 dit detractis imp̄i insignib;: q̄ nec decem-
 ter vnq; gesserat: turbis se colonū fugitā-
 tiū pmiscēs: turpit atq; infelicē bello ex-
 emptꝝ: pagros ac vicos latitās tandē ad
 ea loca q̄ hostib; carere videbātur euasit:
 vanis suis p̄suasionib; suis illō multo ve-
 rius esse p̄sentēs: qd diuina scriptura p̄-
 nūciauerat dicēs. Nō fit saluꝝ rex p̄ mul-
 tudinē virtut; sue: nec gigas saluꝝ erit
 in multitudine fortitudinis sue. Falsus
 equus ad salutē in abundantia aut ptutis
 sue nō erit saluꝝ. Ecce oculi dñi sup timē-
 tes eū: sperantes sup misericordia eiꝝ vt
 libereta morte anias eoz. Igit cū oī deo
 decorē atq; ignominia tyrānus posteaq;
 egressus est ad p̄ria: p̄mo tanq; furore qd
 dāse digno accensus: plurimos sacerdoz
 tes deoz suoz z diuinos quos antea mi-
 rabat: z quoz responsis cōfidēs bella cō-
 mouerat: vt deceptores fallacesq; et qui
 salutē suā regnūq; pdidissent interfici iu-
 bet. Post hec gliam laudēq; deo chriānoꝝ
 noꝝ refert z sera penitētia p̄uersionez in
 ipa vite sue dānatiōe meditatꝝ cū grauif-
 simā mortē morbis erga semetipm certā-
 tib; duceret: legē p̄ libertate ac securitate
 chriānoꝝ scribit. Cuiꝝ exemplū infra scri-
 ptū ē. Impator cesar galerius Maximi-
 nꝝ germanicꝝ sarmaticꝝ Pius Felix inui-
 ctus augustus. Indefinēter curā puinci-
 aliu nostroz gerentes: z vtilitatib; eoz
 vel cōmodis cōsules q̄ ad cōmune et
 publicū bonū spectāt: queq; animis cun-
 ctoz chara z iocūda sūt nunq; desinimꝝ
 p̄uidere. Unde cognitū esse omnib; no n
 dubito. manifesteq; compertum ex eo fo-
 mite q̄ iussum fuerat a diuis p̄ncipib; Di-
 ocleciano z Maximiano parētibus nos-
 tris inhiberi conuentus chriānoꝝ
 plurimas direptiones et predas ab offi-
 cialib; factas: idq; per dies singlos i dei

Ecclesiastice historie

rimētū nostrorū puincialiū p̄fecisse: q̄rū nos curā p̄cipuā habere gestimus: ita vt bonis suis pene ac patrimonijs euoluerēt. Sup̄ hac re anno p̄terito leges dedi- mus: vt si q̄s vellet genti huic vel religiōi adherere a nullo p̄orsus voluntas ei⁹ ac p̄positi libtas impediret: s; satisfaceret ani- mis suis atq; haberet licentiā absq; vllō metu vel suspitiōe agere q̄s liberet. Verū nenūc quidē latere nos potuit q̄ quidaz ex iudicib; tentauerint p̄mouere rursū puinciales nostros: et velut ex nostra eos auctoritate turbare quo scz et pigriores erga religionē quā diligūt redderēt. Igitur vt in posterū omnis met⁹ v̄l ambigui- tas auferat. hui⁹ edicti nostri lege sancī- mus: vt cunctis inotescat: licere his qui ch̄ristianaz sectā religionēq; venerantur hac nostre indulgētie largitate: vt vnus quisq; quēadmodū vult: et prout anio libet religioni huic solēnitatiq; deseruiat. S; et orationū domos. id ē dñica sua vt instaurēt p̄ voluntate p̄mittim⁹. Sane q̄ in oib; cui⁹ cumulatior habeat dec nostra largitio: etiā illud hac lege sancim⁹: vt si que domus agri: v̄l quelibet p̄dia ex ch̄ri- anoz bonis ante hac parentum nostrorū p̄ceptis ad fisci ius fuerant sociata: si q̄ etiā ibi ab aliq; cōpetita sunt: vel si qua distracta sunt aut dono ī aliquē collata: hec omnia in antiquū ius ch̄ristianorum p̄cipimus reuocari: dñisq; proprijs vni- uersa restitui: vt et in h̄ omnes pietatē no- stre beneficiū capiant. Talib; Maximi- nus nūc demū v̄l legib; qui ante annuz nō integroz ereis aduersum nos talibus tanq; in eternū p̄mansuris sanxerat pe- nas. In quib; nos velut impios vrbib; et agris exules. ac totius pene terre profu- gos effici iusserat. Uex ne nūc quidē erat eius integra et ex corde cōuersio: sed velut precium quoddā huiusmodi leges offe- rebat deo: et qm̄ deoz suorū spes eum pri- us in bello deceperat: per hec tanq; muta- tis patrocinijs bellum tentabat adoriri: ignorās vanissimus q̄ ab hominib; ne- quā ad prauū inceptum neq; officijs: ne- q; premijs potest redimi deus.

De perditione vltima inimicorū n̄roz.
Capitulum. X.

Sit cū oib; copijs instruxisset exer- citū: bellūq; parauisset in iustū: do- lorib; internoz viscerū corrept⁹: vehementer ex agitari cepit: ita vt ne stratis q̄ dē recubare posset sed exiliens e cubili suo sepe pronus elideret in terrā: tū de inde hō edax et q̄ vīno semp̄ replere- tur: nūc ne sūmis quidē labris degustandū recipet cibū: aut odoraten⁹ vinū sume- ret. Ita carnib; inedia et ariditate cōsum- ptis: hoc soluz p̄fecit infelix q̄ in vltimis vite positus iustā esse vindictā dei et scele- rū se penas merentē p̄fitef exp̄dere. Ad vltimū tū morbo prius luminib; amissis: et tūc magis q̄ aduersuz ch̄ristū impieta- tis admiserit videns viuendi finem fe- cit. Sed defuncto eo qui erga ch̄rianos nūc ī audita crudelitate: nūc simulata ve- nia agebat apta indulgētia legitimorū p̄cipū: et absq; vlla tā suspitiōe ecclesiāz stat⁹ multo etiā clarior q̄ prius fuerat re- parari cepit. Verbum h̄o dei et doctrina ch̄risti longe gl̄iosius et liberius p̄pagaba- tur. Tū h̄o fidei inimicis penitudo vlti- ma atrocitatis et crudelitatis sue fiebat ita vt puderet eos aspectus ip̄e public⁹ nec eleuare oculos in hominū faciē auderēt. Etē cū p̄mus ip̄e Maximin⁹ imperiali bus edictis tyrānus et impius ac deo atq; hoib; inuisus fuisset. p̄nunciat⁹: tabuleq; eius picte vel imagines eree alie deijci ac precipitari iuberent. alie h̄o atris fucate colorib; obliterari: tanta subito rerū fa- cta p̄uersio est: vt ei⁹ qui dudū aduersum ch̄ristianos de pene eternitate censebat: nūc etiā nomē aut repelleret de memoria hominum: aut cum opprobrio ac dedeco- re seruaret. Iudices quoq; eius quos il- le in tyrānicis dñationib; ministros scele- rū habuerat: legitimi p̄ncipes velut im- pietatis et crudelitatis eius satellites in- terfici iuberēt. In q̄b; maxim⁹ flagitioz eius signifer p̄cedius fuit: qui secūdo ab eo et tertio cōsul. p̄fectus est: ac p̄fectu- re tenuit culmē. Sed et Quincian⁹ silr p̄- mis ap̄d euz honorib; funct⁹: qui in egypti partib; aduersuz ch̄ristianorū sangui- nē iaudita senicia et crudelitate grassat⁹ est. Sed et alij plurimi p̄ quos Maximis ni impietas fomenta conceperat. In q̄- bus Theotegnus vltorē tandem p̄bas

noz actū esse cōperit deuz: que p̄secrati ap̄d antioc̄hiā simulachri gratia etiā p̄sidalib; a Maximino fastib; fuerat honoratus. Sed cum licinius venisset Antiochiam: et magice artis studiosus ad p̄enam iussisset inquiri sacerdotes illi atq; aruspices nouelli simulachri horū vel socū v̄l etiā magistri dep̄hendunt. Lūq; ab his inquireret quo pacto v̄l responsa redderet simulachruz: vel p̄digia quedā facere videret: dissimulare primo: postea tamen arti⁹ interrogati totius ludi compositā et compaginatam machinaz pandūt et arte Theotegni fatentur cuncta fucata. Igitur primo omnium ip̄m tante deceptionis auctorem Theotegnū: Tū deinz de ceteros magice artis ministros: quos ille sacerdotes nouelli d̄monis: atq; aruspices collocarat dignos excruciatos supplicijs duci iubet. Quib; addunt etiā filij Maximini: quos ille iam imperij socios assumpserat. Sed et p̄p̄inquos eius qui se ob huiusmodi necessitudinem molestissimos erga ciues et puiciales exhibuerant parib; supplicijs afficit. Stulti et vecordes q̄ nō audierūt cōmotionē diuinā litterarū dicentē. Nolite confidere in p̄ncipib;: neq; in filijs hominuz in quibus nō est salus. Exibit spiritus eoruz et reuertet in terram suā: in illa die peribūt omnes cogitationes eorum. Hos autez quibus spes et salus in omnipotente deo consistit: et in rege omnium christo saluatore nostro ac redemptore animarum nostrarum: et correptionem libenter ab ip̄so suscipimus: et pacem veniamq; ab ip̄o similit̄er expectamus. Igitur posteaq; repente deo atq; hoib; inuisum f̄m q̄ supra exposuimus interit impiorum hominū genus: ita vt merito in his completū videretur qd̄ predixerat spiritus sanct⁹. Audi impium superexaltatum et eleuatū sic cedros libani: et trāsiu: et ecce nō erat: et quesui locuz eius et non inueni. Omni nube deterfa letus iam dies et solito clarior illuxerat terris: atq; ecclesijs ch̄i splēdo: sui solis effulserat. nec vsq; q̄ hec alit̄ aspiceret liuidus supererat ocul⁹. Sed cuncti mortales tyrānice que preterierat crudelitatis horrore: etiam si nondum fidei votis tamē que nostra sunt amplectēs

tes: vniuersi pariter deū verum p̄is esse fatebant auxilio firmāq; esse spem in christo sperantiuz cōprobabant. Et quo aderat cunctis velut diuino munere ifusa leticia. maxime videntib; ea loca que paulo ante impijs tyrānoz machinis fuerāt destructa: rediūua constructione clariora et excelsiora cōsurgere: templaq; excelsa pro humilib; conuenticulis eleuari. Iuauabat enim christianoz principū fauor: et legislatio religiosa alacres nostrorū animos et ampli⁹ animabat dum et ad personā episcopozū frequentius scriberent: et honorē sacerdotib; cū sūma veneratione deferrent: sed et impendiorū sumptus benignius largiret. Interea festiuitates a nostris frequētissime gerebant euz omni leticia et exultatione: p̄ vrbes et loca singula ecclesiaz dedicationib; celebratis. Congregabātur i v̄nū sacerdotes: nec p̄gebat etiā longe positos cōuenire: quia nullum longum videbat spacium charitati. Cōcurrebāt etiam ppli ad populos. et tanq; vere membra vni⁹ corporis christi iungi sibi inuicē sociariq; gaudebant: vt videret̄ i eis p̄pleri figura illa p̄phetica q̄ cū sacramento quodam predicata est dicens. Quia p̄gregabit os ad os: et iunctura ad iuncturā. quib; etiā vnus spirit⁹ inesse omnib; infusus membris: et vna anima merito dicit. qz et vna in omnib; fides: et vn⁹ ab omnib; colitur de⁹: atq; ex vno ore hymnos omnes concinūt deo. Jam vero ingens in sacerdotibus et ministris atq; in omnibus que ad religionis obseruatiā p̄tinent gratia fulgebat. Astabant hinc psallentiū chori. iuuenes et virgines senes cū iuniorib; laudabāt nomē domini. hinc mystica ministeria ordinat̄ ac disposit̄ vicib; agebant. P̄tificū quoq; et sacerdotū confessus ip̄a canicie venerabilis eminus p̄fulgebat. Jam hō si q̄s p̄ gratiā d̄i inspiratus sermonem p̄ferret ad pplm: cū oī silentio ora cunctoz i eū: oculiq; conuersi tanq; celit⁹ sibi per eum denunciari aliqd̄ expectabāt. Tanta auditorū reuerentia: tant⁹ ordo in sacerdotib; seruabat̄. Inde alius atq; alius: et nō soluz duo vel tres: sicut ap̄ls dixit: ceteri ex animatibus loquebant̄: sed et quāris cūq; dabat̄ f̄mo in adapertione oris sui: ve

Ecclesiastice historie

magis cōstaret in eis illud qđ moyses dixerat. Quis dabit omnē eccliaz dei pphetare: Ausq; em̄ liuor aderat: nullū pulsa-
bat inuidia. dona dei pplis ministrabat. vnusq; qđm qđ scptū est ad edificationē ecclie abundare querebat. Et om̄ia hec in charitate gerebant: ita vt se honore in-
nicē puenirēt: et alter alterz sese duceret meliorē. Nā simpliciores quiq; admira-
bant. et suspiciebāt eos qđ p sapiētā verbi pplos instruebant. Sapiētes p̄o et erudi-
ti viri p̄cferebant eos quib; pura vita ac sincera simplicitas offerēdi deo hostias maiorē fidutiā dabat. eisq; immolandi sa-
crificij pmittebat officiū: quos familiari-
or vite simplicitas in cordis puritate ser-
uabat. Sic summo studio perq̄rebat alt-
in altero qđ pferret. Igif cū tali simplici-
tate eccliaz glia apđ deū hominesq; profi-
ceret: et imago quedā celestium habere i-
terr. super oīa quoq; religiosus pnceps
Constantinus exultaret i talibus: ac per
dies singulos fide et religione crescēs in-
explebili gaudio de eccliaz profectibus
repletur. Sacerdotib; etiā dei non crede-
bat sufficere si se equalē pberet: nisi eos
a lōge pferret: et ad imaginē quādā vene-
raret diuine p̄sentie. Eūq; pro his oib; nō
iam impator: s; vt pat coleretur a cunctis:
nō tulit infelix inuidia: vel nostrorum pa-
cem letis successib; crescere: vel illius erga
nos studia inquassata durare. Etenim
Licinius qui p̄mo quasi p̄bitate mox: et
vite integritate ac merito virtutū: nō so-
lū ab eo in societate regni fuerat adscitus
verū et in propinquitatē ex cōiunctiōe su-
sceptus. Sororē nāq; Cōstantini i matri-
moniū acceperat: vidēs impatorē non tā
vi et metu qđ amore et religione in oib; im-
perare: atq; i sūma veneratione cūctis esse
mortalib; et p̄cipue ch̄ianis: hūano vi-
cio pulsat: imo inhumana inuidie clade
p̄cussus: occultis insidijs primo decipe-
re egregiū principē parat: idq; qđ maxime
p̄ familiares ac ministros molit. S; ille
nihil quidē de eius dolis ac fraudib; sus-
picatus: tū quia tot⁹ erat cōfidēs i do:
ad oīa se illo signo qđ ei celitus mōstratū
fuerat muniēbat: nec vllis p hoc insidijs
fieri obnoxius poterat. Verum Licini⁹
vbi neq; beneficiorū memoria: neq; affini-

tatis gr̄a rep̄mere imanitatē cōcepti sce-
leris poterat: neq; tū ei p occultas machi-
nas insidie p̄cedebant: ratus vt impator
ch̄ianoz precib; inuaret: et iō tut⁹ reman-
neret: stulta iracundia p̄motus impatori
quidē aptū bellū idicir: regniq; fidem so-
cietatēq; cōtaminat. Floitros p̄o puato
ac speciali odio p̄seq̄ parat. B̄ in querelaz
deuocās qđ nō ita p̄se licet p Cōstantino
ch̄ustiani i solēnib; et ex p̄cepto sibi tradi-
t⁹ orōnib; excubarēt. Versa igif vice his
qđ pauloan acerrime in eos vidicauerat:
qđ tyrānoz tpe aduersum ch̄istianos ali-
qd crudele moliti sunt: nunc in n̄os tela
cōtorquet et tyrānidis sue p̄ma sacrilegia
n̄oz cruore delibat. Primo nāq; oēs de
palatio suo si qđ ch̄ian⁹ esset exire iubet:
tū et de oī militia. Post hec p̄fecit pestis:
et tyrānicis edictis statuit oēs qđ se ch̄ia-
nos p̄fiterent i carcerē trudi. Stati tū in-
uenit aliqd in qđ pores crudelitates supe-
raret. Addit edicto: vt ne qđ alicui misso
i carcerē cibū v̄l potū deferat dicēs: in-
quū eē misericordiā fieri. atq; hūanitatez
prebere his qđ ip̄e suis legib; p̄denasset.
Et ita multitudine i carcerē retruse inedia
necabāt. S; p̄ h̄ putabat adhuc occultio-
rē eē tyrānidē suā. Vex crescēte animi se-
uicia et h̄ paz videbat. Cōtinuo in ep̄os:
ceterosq; sacerdotes dei rabiē crudelita-
tis extendit. et p̄mo oīm nobiliores qđq; et
qđ fama clarior extulerat: v̄l sapie et do-
ctrie opiniōe p̄mēdauerat: callida arte cir-
cūuenit: eos aut iniuriaruz reos fieri: aut
cuiuslibet alteri⁹ ficti criminis p̄cipiēs: nul-
laq; negocij inq̄sitiōe habita puniri h̄ so-
lo qđ deferebant iubebat. Nā p̄o post hec i
audito oib; seculis crudelitat⁹ modo oēs
qđ cōtaminatis sacrificijs acquiescere no-
luissent: n̄ tortorib; vt p̄cessores sui tyrāni
faciebāt: neq; cruciatib; ac supplicijs tra-
di iubebat: sed lanionib; dari: vt eos por-
corum more suspensos: despiciat⁹q; et co-
dicib; suppositos per frustra cederent: et
in p̄tes diuisos in mare ad pabulum pi-
scium p̄icerēt. Ecclesias qđ quas suis iaz
tpib; cōmunib; edict⁹ extrui fecerat: rur-
sum ip̄e subuertere: et p̄ omnia sat⁹ agere
quatenus cūctos qui ante se fuerāt tyrā-
nos crudelitate superaret. Preterea et lē-
ges si que apđ r̄omanos b̄n et honeste a

maioribus late fuerant: in barbaris ritibus conuerrere: auaricie quam insatiabiliter studere: ceteris inouare: et agros cultoribus vacuos tributis replere. Preterea si quis iniquis facti onibus circumuentos in exilium misisset: horum uxores legitimis matrimonijs auulsos suis suis ac satellitibus iungere. Ipse quoque etiam contra etatis sue vires adulteris et corrupti onibus virginum delectari. Verum ubi huiusmodi armis et virtutibus instructis tyrannidem ferocius cepit agitare. Constantinus qui erat veris virtutibus adornatus: et perfecta in dei pietate munitus: tot tantisque flagitijs ire obuias parat. nec difficultas aliquid victorie fuit: ubi et causa iustior et fides purior et virtus eminentior habebatur. De rectoribus Licinio: atque omni memoria tyrannice dominationis ablata soliditatem romanam regni cum filiis solus obtinuit. Tum quoque status quidem reipublice equabili moderatone et cetera dignissima romani nominis habebatur. In nationibus barbaris metus ingens. In provincialibus quoque metu deuotio animi maior erat. Quieta omnia et tranquilla ab hostibus bellisque civilibus: leti securisque cuncti mortales pacem agitant. Ecclesiarum vero gloria incredibili memoratu est quanto religiosi imperatoris studio adoleuerit: quantaque eius cura etiam erga sumptum indigentium fuerit: Arridens namque in fide dei animus: et benignum ingenium atque clemens bonis operibus precebat. In tantum quoque presentium rerum bonitas et tranquillitas obtinebat: ut obliuionem preteritorum pareret malorum. Edictis namque frequentibus per omnes locum positus: non solum tyrannicas aduersum christianos depulerat leges: iusque civile reddiderat: verum et preiulia plurima ecclesiastica. ac summos honores sacerdotibus detulit. Ita deo atque hominibus charus summam romani regni cum religione pura. Tum etiam virtute animi ac moderatone supra omnes qui prius fuerant precurabat.

Eusebii Cesariensis historie ecclesiastice explicit liber nonus.

Incipit prologus

Ruffini presbyteri in decimum et undecimum libros historie ecclesiastice.

Uetusque nobis Eusebius rerum in ecclesia gestarum memoriam tradidit. Cetera vero que usque ad tempus per ordinem subsequuta sunt: que vel in maiorum litteris reperimus: vel nostra memoria attingit. patris religiosi preceptis et in hoc parentes: que poterimus breuiter addemus.

Finit Prologus

Incipit Liber decimus historie ecclesiastice: cum capitulorum annotatione.

De Arrii herese Cap. I.

Mum apud alexandriam post Achillan quem petro martyri successerat alexander sacerdotium suscepisset: quod patris et herese a persecutionibus erat: atque ecclesiarum gloria confessorum meritis gaudebat: prosperitas rerum nostrarum domestica potentia turbata. Etenim presbyter quidam apud Alexandriam Arrius nomine: vir specie et forma magis quam virtute religiosus: sed glorie laudisque et nouitatis improbe cupidus: praua quedam de fide christi proferre. et que antea in questione non venerant: cepit abscidere ac separe ab illa eterna et ineffabili dei patris substantia vel natura filium conabatur. Queres plurimos in ecclesia conturbabat. Sed cum Alexander episcopus natura lenis et quietus: assiduus commotionibus Arrius cuperet a prauo incepto et assertioibus impijs reuocare: nec tamen res ex sententia prederet: quod plerisque iam contagio pestifere assertiois infecerat non solum apud Alexandriam: verum et per alias urbes. prauitatisque dispersa: pernitiosum fore credens si dissimularet: et alijs plurimis confessoribus suis rem indicat. Questio latius innotescit. Sermo usque ad aures religiosi principis: quippe qui omni studio et diligentia curaret que nostra sunt: peruenit. Tum ille ex sacerdotum sententia apud urbem Nicenam episcopale concilium duocat: ibique Arrius trecentis decem et octo episcopis residentibus adesse iubet: ac de eius propositionibus et questionibus iudicari.

De concilio apud Nicenam congregato.